

บทที่ 5

บทสรุป

ในการศึกษาสภาพสังคมและบทบาทของนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ 7 เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ทัศนคติทางสังคมในนวนิยายไทยในสมัยดังกล่าว พบว่าสังคมไทยซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมแบบจารีตประเพณีมาแต่เดิม มีการปรับสภาพใหม่ภายหลังได้รับอิทธิพลตะวันตก คือ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา อิทธิพลที่ได้รับคือ อิทธิพลด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ด้านการเมืองมีการปรับปรุงรูปแบบการปกครองและการบริหาร ด้านเศรษฐกิจมีระบบการค้าเสรี อันเป็นรากฐานของการเติบโตของชนชั้นกลาง ส่วนด้านวัฒนธรรม มีการรับศิลปวิทยาการสมัยใหม่ของตะวันตกผ่านทางการศึกษาแผนใหม่ทั้งในประเทศและนอกประเทศ อิทธิพลจากตะวันตกตลอดจนการปรับปรุงประเทศจากภายใน เปิดโอกาสให้คนในสังคมมีความเคลื่อนไหวทางความคิดที่ก้าวหน้าขึ้น และเริ่มเรียกร้องสิทธิเสรีภาพมากขึ้น จนกระทั่งมีการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 ส่วนทางด้านวรรณกรรม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาจากลักษณะที่สอดคล้องกับสังคมแบบเดิม คือ รูปแบบร้อยกรองและเนื้อหาที่สนองวัตถุประสงค์ของราชสำนัก มาเป็นการปรับรูปแบบการประพันธ์ของตะวันตก ใช้นวนิยาย และเนื้อหาเริ่มเปลี่ยนมาสนองวัตถุประสงค์ของชนชั้นกลางและชนชั้นสูงรุ่นใหม่ กล่าวคือ สะท้อนสภาพสังคมในวงกว้างขึ้น และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคม จากการสำรวจ นวนิยายในสมัยรัชกาลที่ 7 นี้ พบว่าเป็นที่แพร่หลายมากพอสมควร นวนิยายส่วนใหญ่ สะท้อนสภาพสังคม และแสดงทัศนคติทางสังคม ผู้ประพันธ์ที่เด่น ได้แก่ ศรีบูรพา คอกไม้สด หม่อมเจ้าอากาศคำแก๊ง และ ป.บูรณศิลปิน

เมื่อวิเคราะห์ทัศนคติทางสังคมในนวนิยาย โดยอาศัยการศึกษาสภาพสังคมเป็นพื้นฐาน พบประเด็นทัศนคติทางสังคม คือ

1. ทักษะต่อวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมในสังคมระบบเจ้าขุนมูลนาย ซึ่งได้แก่ การเสนอภาพความแตกต่างระหว่างชนชั้น และทักษะต่อความเหลื่อมล้ำที่สูง การวิพากษ์วิจารณ์ความเชื่อเรื่องโชคเคราะห์ วิชากรรม และพรหมลิขิต การวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมในเรื่องฐานะตระกูลและความมั่งคั่ง ความนิยมนักเขียนนอก ตลอดจนความนิยมรับราชการ
2. ทักษะที่แสดงถึงการเติบโตของชนชั้นกลาง ทักษะนี้ส่วนหนึ่งเป็นทักษะที่สืบเนื่องจากการวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมดังกล่าวแล้ว ได้แก่ ทักษะที่ปฏิเสธการรับราชการ และทักษะที่นิยมการประกอบกิจการค้า นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นการเริ่มมีความขัดแย้งระหว่างการให้ความสำคัญแก่ฐานะทางการเงินกับฐานะทางศักดิ์ตระกูล ในการวัดสถานะทางสังคมของบุคคล ตลอดจนสะท้อนให้เห็นสถานะที่ตกต่ำลงของคนชั้นสูงเดิม ทักษะเหล่านี้แสดงถึงความคิดขัดแย้งที่เกิดขึ้นทางค่านิยมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกัน นวนิยายบางเรื่องก็แสดงทักษะในประเด็นนี้ก็แทรกการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของชนชั้นกลางในสังคมในบางด้านไว้ด้วย
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองและความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการสะท้อนภาพความเจริญของกรุงเทพฯ ในด้านต่าง ๆ และกล่าวถึงความเสียเปรียบของประเทศในด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม มีการเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจกับประเทศญี่ปุ่น ส่วนการแสดงทักษะต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการวิพากษ์วิจารณ์การเลียนแบบมรรยาทและขนบธรรมเนียมนิยมของตะวันตก และวิพากษ์วิจารณ์ลักษณะของสภาพบ้านเมืองและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในสังคมภายหลังการรับวัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งมีการแสดงความคิดเห็นต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงภายหลังการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
4. ทักษะเกี่ยวกับการศึกษาและชนบระเพณีด้านการศึกษา ได้แก่ การสะท้อนภาพและแสดงทักษะต่อการศึกษาทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ มีการวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาในเรื่อง ความหมายของการศึกษา เรื่องการส่งนักเรียนไทยไปต่างประเทศ และสภาพการศึกษาภายในประเทศที่ยังมีข้อบกพร่อง ในด้านชนบระเพณี

นวนิยายส่วนใหญ่สะท้อนถึงประเพณีการแต่งงานที่มีตามารคาคจัดการตามความประสงค์
 ของคน โดยฝ่ายหนุ่มสาวมิได้มีส่วนในการตัดสินใจ นวนิยายบางเรื่องแสดงความคิด
 ที่สอดคล้องกับชนบประเพณีดังกล่าว และบางเรื่องก็แสดงให้เห็นผลเสีย นอกจากนี้
 มีการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติตามประเพณีนิยมทางศาสนา ในลักษณะที่ผู้ปฏิบัติมิได้มีความ
 เชื้อใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง

5. ทักษะเกี่ยวกับสตรี ภาพสะท้อนของสตรีที่แสดงอยู่ในนวนิยาย มีทั้ง
 ลักษณะและบทบาทของสตรีแบบเก่า และแบบใหม่ นอกจากการแสดงถึงการใช้ชีวิต
 สถานะและบทบาทของผู้หญิงในสังคมแล้ว ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทใหม่และ
 ความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงด้วย

ในการศึกษาทักษะในประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ เมื่อพิจารณาลักษณะของ
 การแสดงทักษะ พบว่าส่วนใหญ่เป็นทักษะที่วิพากษ์วิจารณ์สังคม

เมื่อวิเคราะห์วิธีการที่ใช้ในนวนิยายที่แสดงทักษะทางสังคม โดยการพิจารณา
ด้านความสำนึกทางสังคม พบวิธีการดังนี้

1. กลวิธีที่ใช้ในการแสดงทักษะระดับสะท้อนสภาพสังคม ได้แก่ การเสนอ
 ภาพชีวิตสองด้านของคนในสังคม ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีที่ต่างกัน คือ การบรรยายและ
 การสร้างรายละเอียดใหญ่uanสรุปภาพสะท้อนทางสังคมด้วยตนเอง และการสรุปภาพ
 สะท้อนให้แก่อานโดยตรง นอกจากนี้ มีการสร้างตัวละครให้สะท้อนข้อสังเกตุอื่น ๆ
 ของผู้ประพันธ์ เช่น ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม และการใช้ตัวละครที่
 เป็นเสมือนตัวแทนของกลุ่มคน ในการใช้กลวิธีในระดับนี้ ผู้ประพันธ์อาจแทรกนำเสียง
 ที่แสดงถึงความคิดเห็นหรือความรู้สึกในเชิงขัดแย้งหรือสอดคล้องกับสภาพสังคม แต่มิได้
 แสดงออกในลักษณะวิเคราะห์หรือวิพากษ์วิจารณ์

2. กลวิธีที่ใช้ในการแสดงทักษะระดับวิพากษ์วิจารณ์สังคม ได้แก่ การแทรก
 เหตุการณ์ในระหว่างการดำเนินเรื่องที่เปิดโอกาสให้แกการแสดงทักษะของตัวละคร
 การสร้างตัวละครใหม่มีลักษณะเป็นตัวแทนของความคิดแบบต่าง ๆ ทั้งที่สอดคล้องกับ
 ขัดแย้งกัน และแตกต่างกันคนละทาง เพื่อเสนอความขัดแย้งทางความคิดต่อสภาพที่เป็น

อยู่ภายในสังคม และการแสดงความคิดเห็นทางตัวละคร โดยให้ตัวละครเอกบรรยายความรู้สึกนึกคิดและวิพากษ์วิจารณ์สังคมต่อผู้อ่านโดยตรง

3. กลวิธีที่ใช้ในการแสดงทัศนะระดับสร้างสรรค์สังคม ได้แก่การสร้างโครงเรื่อง และสร้างส่วนประกอบในโครงเรื่องให้อ่านด้วยความสะดวกแก่การแสดงทัศนะ และการเสนอทัศนะผ่านความคิดเห็นของตัวละคร

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกลวิธีที่ใช้ในการแสดงทัศนะทั้งสามระดับแล้ว พบว่า กลวิธีบางอย่างที่ใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมเป็นกลวิธีที่ค่อนข้างซับซ้อน และมีผลทางการพัฒนา กลวิธีของนวนิยายมากที่สุด เนื่องจากผู้ประพันธ์หลายคนในสมัยเดียวกันสนใจวิพากษ์วิจารณ์สังคม จึงพยายามหากวิธีสำหรับระดับนี้ให้แตกต่างกันไป ส่วนกลวิธีใดจะซับซ้อนหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์ว่าคำนึงถึงการแต่งนวนิยายเป็นสำคัญเพียงไร

การศึกษาวิเคราะห์ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ 7 โดยละเอียดตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ทำให้พบว่า นวนิยายไทยในระยะเริ่มต้นนี้มีการพัฒนาทางเนื้อหาและรูปแบบที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่สัมพันธ์กับการแสดงทัศนะทางสังคมซึ่งมีการเน้นความสนใจในระดับที่ต่างกัน ทำให้มีการใช้กลวิธีบางประการที่มีผลทางการพัฒนาวิธีการประพันธ์นวนิยายของไทยในระยะแรก

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมไทยในแง่วรรณคดีเปรียบเทียบจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาวรรณกรรมไทยให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น และจะเป็นการเสนอแนวทาง หรือทำให้เกิดประเด็นปัญหาใหม่สำหรับการค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมไทยในหัวข้ออื่น ๆ อันจะเป็นการขยายแวงวงการศึกษาวรรณกรรมไทยต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย